

Dějiny ochrany přírody a environmentálních idejí 1

Přednášející: K. Stibral, FSS MU, LS 2021

Od renesance po romantismus

Toto je zkrácená verze prezentace použité na přednášce. Může být podkladem pro přípravu na zkoušku, ale nemůže obsahovat všechny teze, údaje, komentáře, fakta prezentovaná na vlastní přednášce, která budou předmětem zkoušky.

1. Renaissance

Nové typy vztahování se k přírodě – **nástup vědy**,
větší důraz na přírodu jako zdroj poznání

poč 17. stol – přírodovědecká sbírka Ferranteho Imperata

Zájem o přírodu z estetického a uměleckého hlediska

Joachim Patinier: St. Hieronymus, 1520

První cesty do krajiny (a hor?)

Petrarca - 1336

Petrarca a Laura

Mt. Ventoux – Mont Ventosus 1912 m

Antoine de Ville, seigneur de Beaupré - 1492

Mont Aiguille 2085 m

Aeneas Silvius Piccolomini (1405–1464) - Pius II.

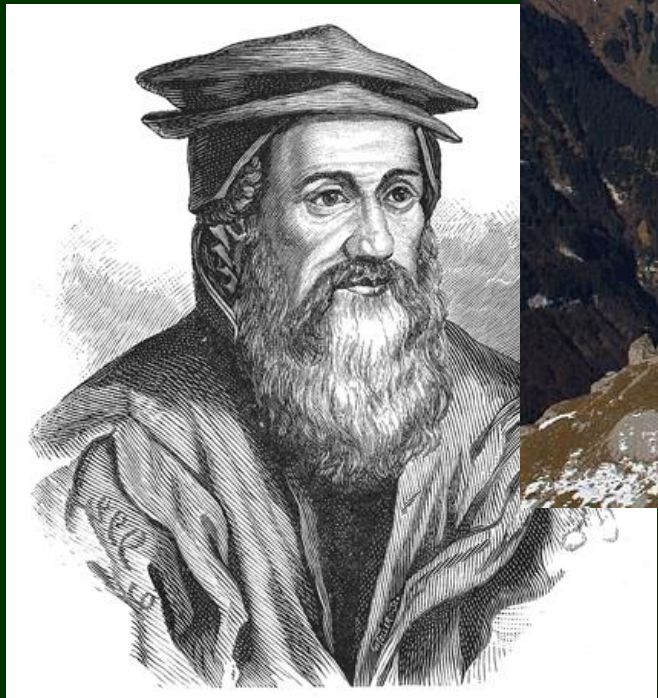

Monte Amiata

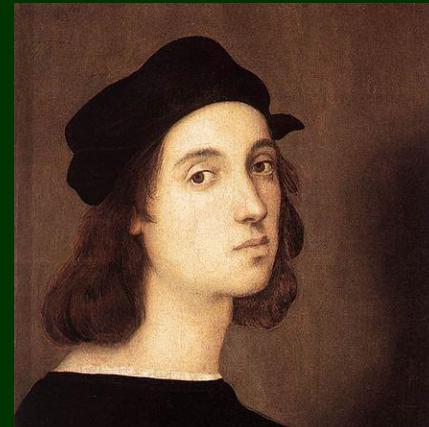
Monte Cavo, 949 m.

Konrad Gesner (1516–1565)

Pohled z Gnepfsteinu, 1920 m .

První ochrana památek:

Italská renesance -

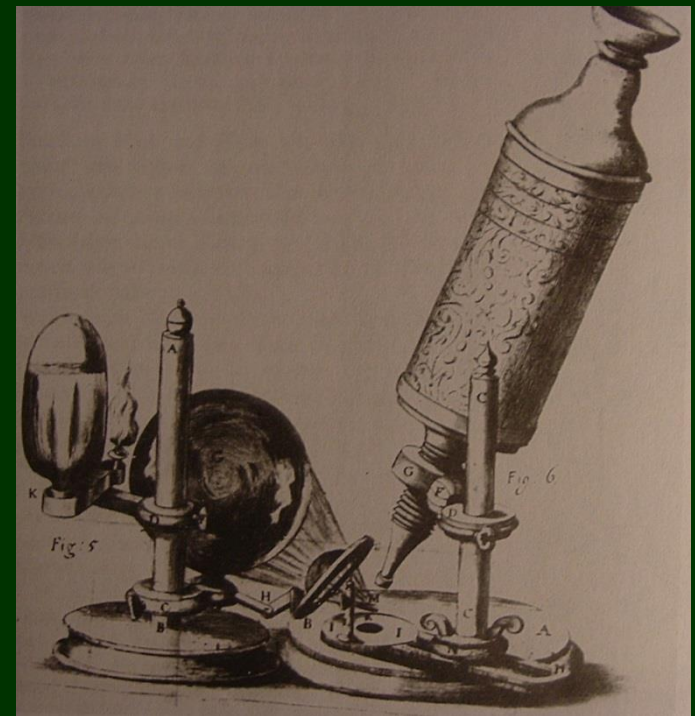
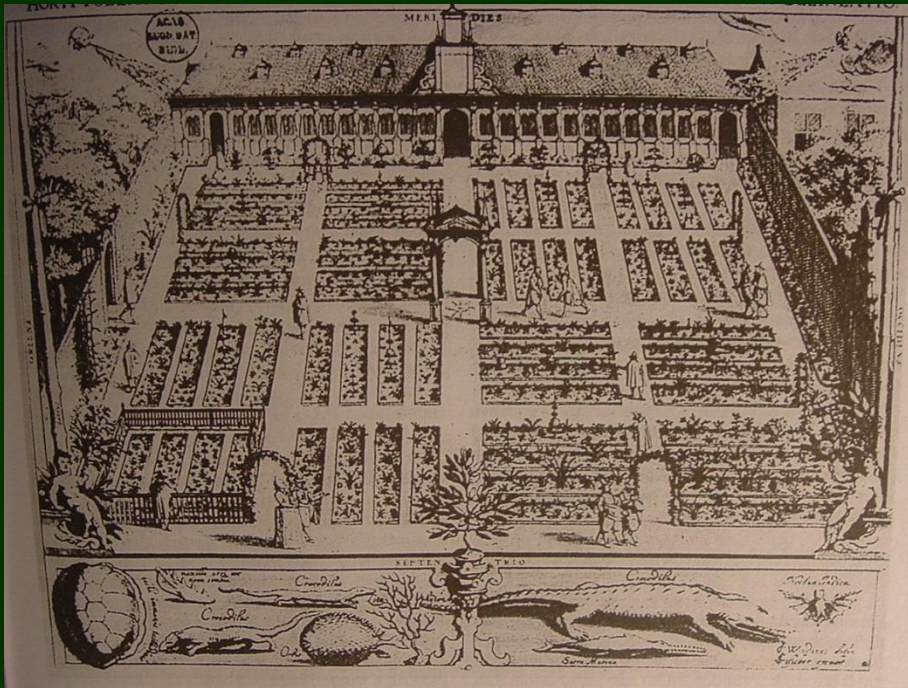
nařízení o ochraně antických děl ve Vatikánu

– Papež Aeneas Silvius, Pius II, 1462,

– Za Giovanni di Mediciho, Lva X (1513-21) první úředně stanovený strážce um. památek – konzervátor – Raffael Santi

Herman Posthumus: Krajina s římskými ruinami, 1536

2. Raný novověk 16.-18. století

- **Formování novověké vědy**
 - **Hledání metody, důraz na funkčnost**

- **Francis Bacon (1561-1626)**
 - *Eseje (1597)*
 - *O interpretaci přírody (1603)*
 - *O pokroku ve vzdělávání (1605)*
 - *Myšlené a viděné (1607)*
 - *Nové organon (Novum organum scientiarum, 1620)*
 - *Nová Atlantis (The New Atlantis, 1626)*
- Indukce, odpor k matematizaci
- Teorie idolů

René Descartes (1596-1650)

- *Rozprava o metodě*, 1637
- *Geometrie a Optika*, 1637

- *Meditace o první filosofii*, 1641
- *Principy filosofie*, 1644

- *Res cogitans x res extensa*

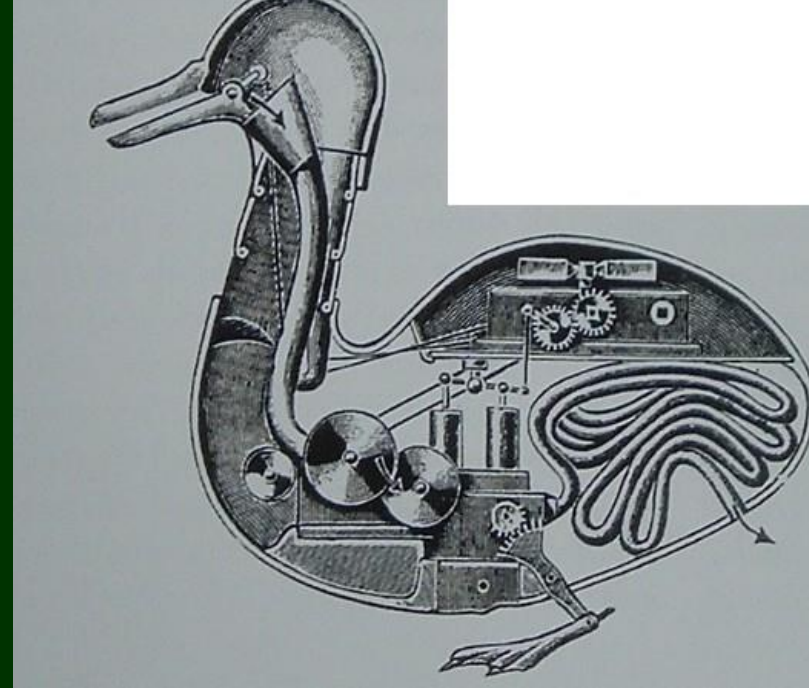
- **mechanicismus**

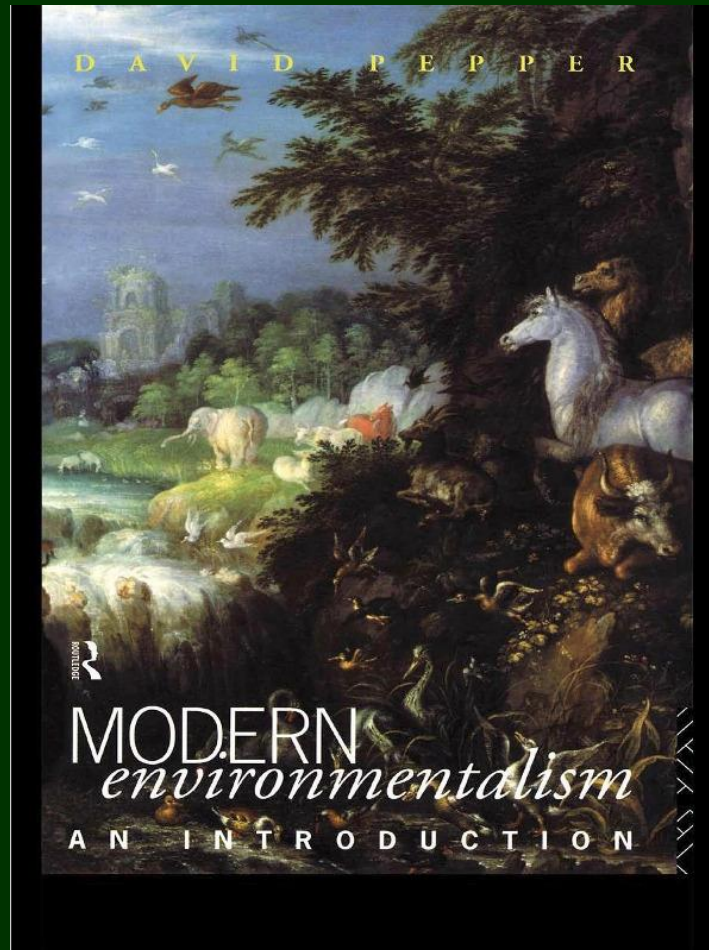
Vitalismus x mechanicismus

počítací stroj – Pascal, z r. 1652

Jacques Vaucanson (1709-1782)
- kachna

Pepper: *Modern Environmentalism*

Vitalismus x mechanicismus jako téma

– vítězství mechanicismu – Země je neživá, zvířata jsou stroje

... spor o živost Země

Otázka samoplození

Francesco Redi

Dianin květ

Postupné uvědomování si vývoje Země

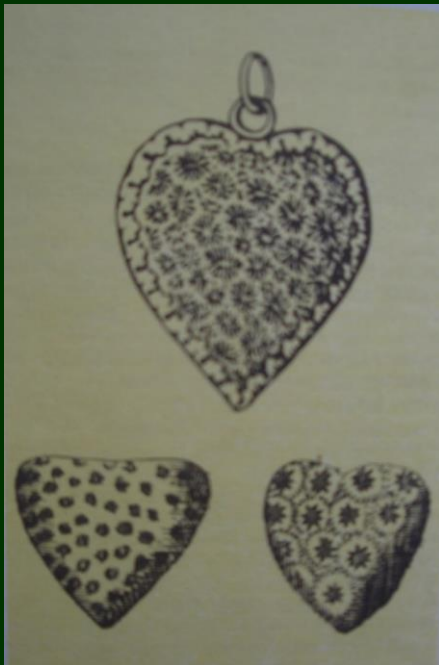
Paleontologie

Xenofanés, Anaximandros, Shen Kuo (12.st)

Leonardo da Vinci (1452-1519)

Georgius Agricola: *De natura fossilium*, 1546

amulety z fosilních alpských korálů

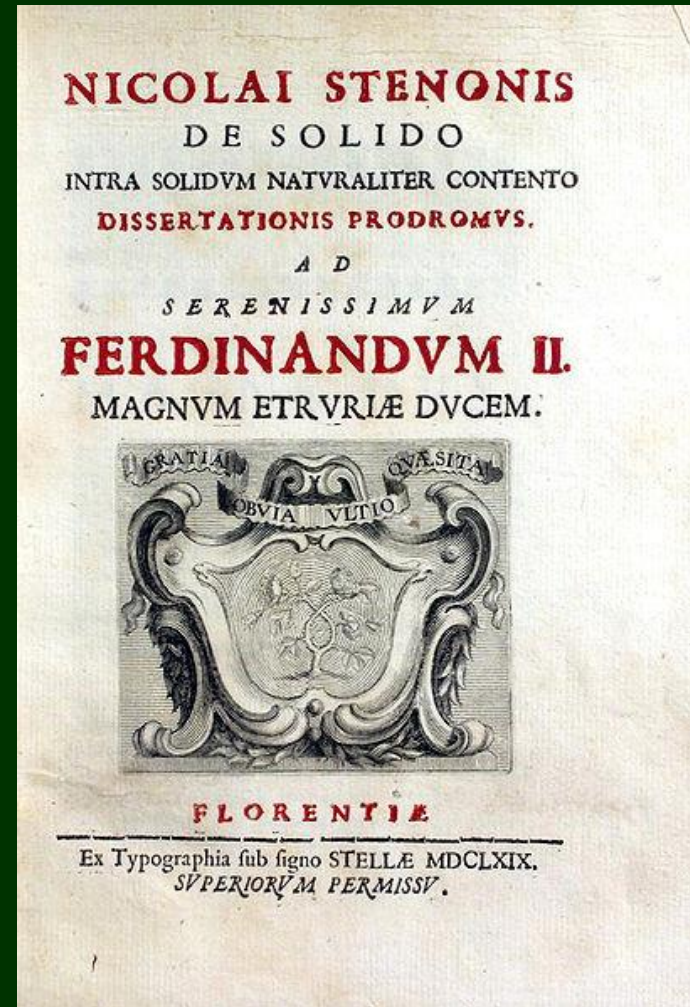
amoniti - rohy Amona –
z Leibnizova Protogaea
mléčné kameny chránící mleko

Belemniti z *Protogea* od Leibnize
- amulet proti blesku

Nicolaus Steno (Niels Stensen) (1638-1686)

- *De solido*, 1669 (*De solido intra solidum naturaliter contento dissertationis prodromus*)

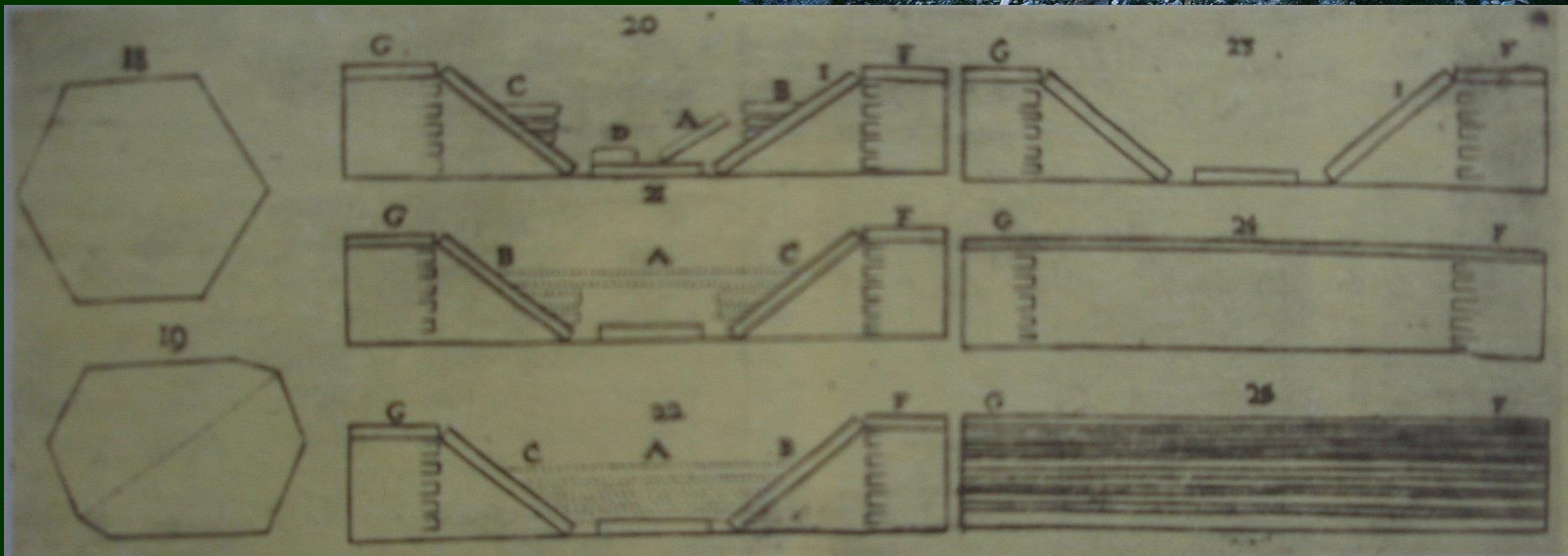

Nicolaus Steno (Niels Stensen) (1638-1686)

De solido, 1669 (*De solido intra solidum naturaliter contento dissertationis prodromus*)

Principy stratigrafie:

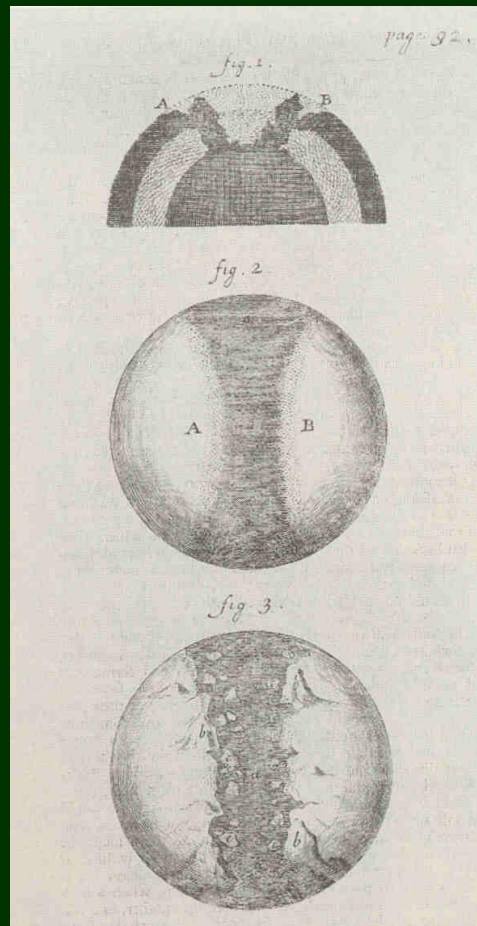
- princip superpozice,
- princip původní horizontály,
- princip laterální kontinuity

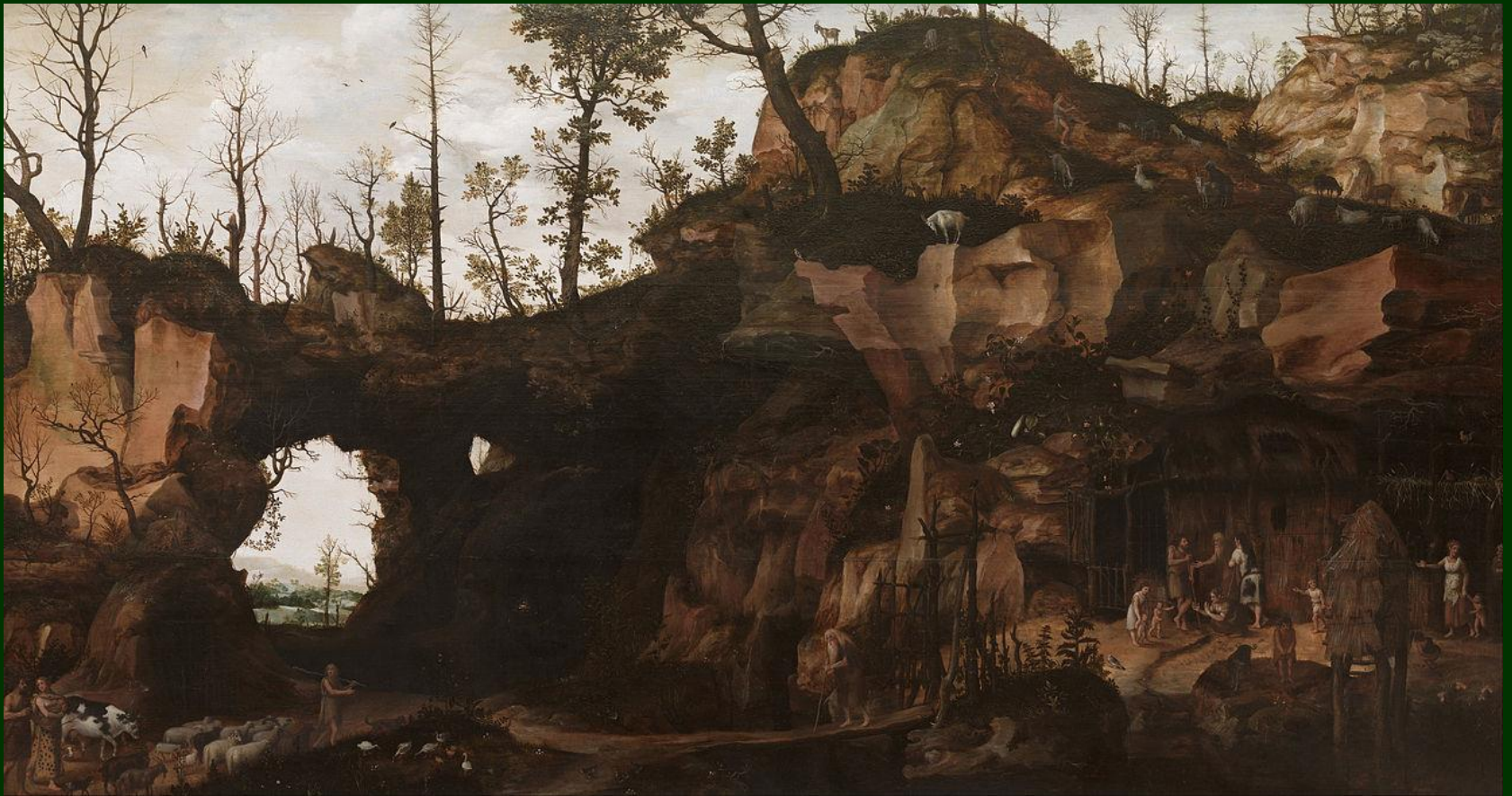
Diluvianisté (diluvio – potopa)

Thomas Burnett (1635?-1715)

Telluris Theoria Sacra, 1681, angl.: 1684

Proměny představ o neměnnosti přírody i „původním člověku“

Cornelis Dalem: The Dawn of Civilisation/ Rocky landscape with primeval settlement, 1565

Biologie 18. století

Karl von Linné (1707-1778 Linnaeus)

- *Systema naturae*, 1735
- s živočichy 1758
- *Philosophia botanica*, 1751
- *Species plantarum*, 1753

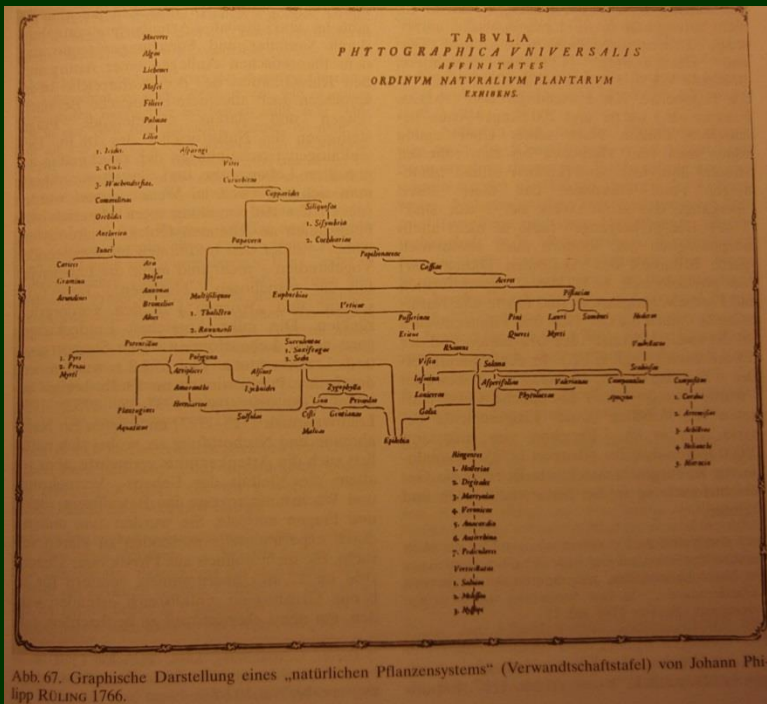
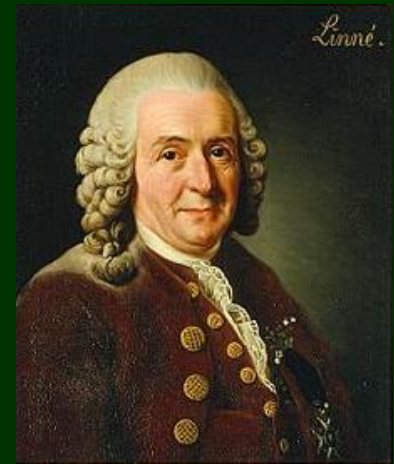

Abb. 67. Graphische Darstellung eines „natürlichen Pflanzensystems“ (Verwandtschaftstafel) von Johann Philipp RÜLING 1766.

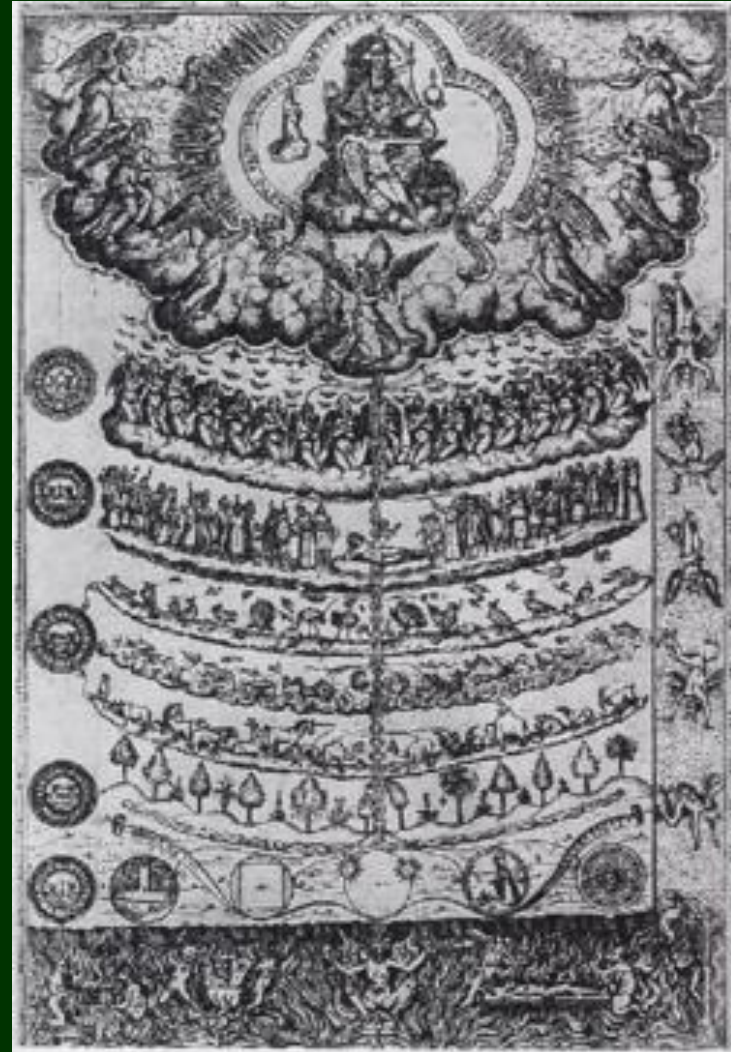
Linné: přírodní systém rostlin, Rueling, 1766

Scala naturae – žebřík stvoření

(nepředstavitelnost proměny druhů i jejich vymření)

1579 Velký řetěz bytí

Z: Didacus Valades, Rhetorica Christiana

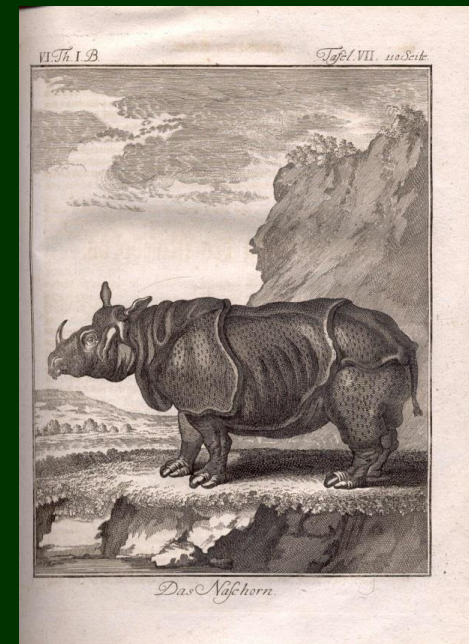
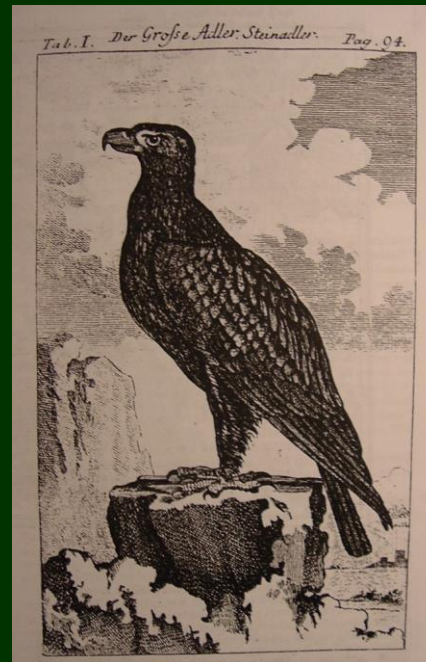
Georges-Louis Leclerc de Buffon (1707-1788)

Histoire naturelle générale et particulière

(*Přírodopis obecný a speciální*, 1749-1789)

Změny zdokonalením a degenerací

Počátky představ o
proměnlivosti druhů
a Země

Geologie 18. stol.

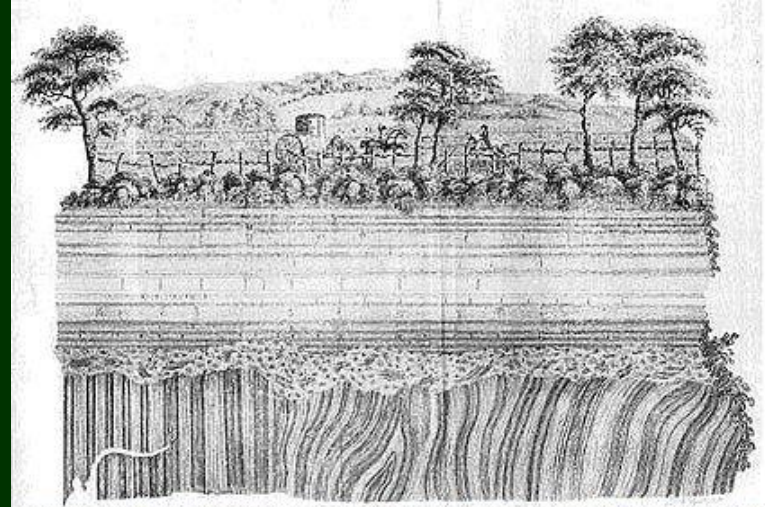
Plutonismus x neptunismus

(již diskuse nad mechanismem vývoje Země mezi geology)

Plutonismus:

James Hutton (1726-1797)

- *Theory of the Earth*, 1785

Hutton: vrstvy v Jedburghu

Stoupající zájem o estetické a umělecké kvality přírody

17. století

Zde: Jacob van Ruisdael a Aelbert Cuyp

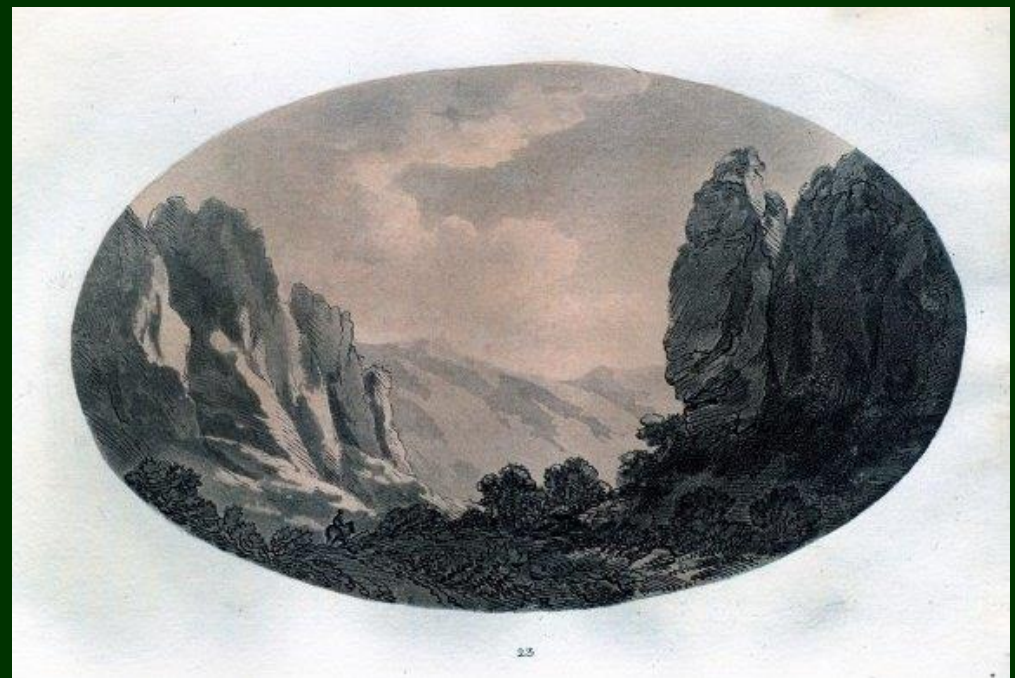
Jan van Huysum: Arkadská krajina s bustou Flóry

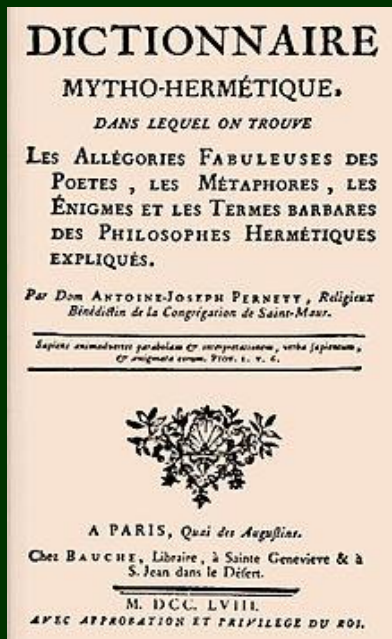

Thomas Gainsborough

18. stol., zejm. Británie:
radikální posun v tom, co
je považováno za
hodnotnou krajinu:
Od zemědělské k
„divoké“

William Gilpin

Počínající památková péče

- Antoine- Joseph Pernety:
*Dictionnaire portatif de peinture,
sculpture et gravure.* Bauche, 1757

- ... místopisné soupisy i u nás,
např. na Moravě J. P. Cerroni, 1807

- 1755 – císař František I. Lotrinský
zakazuje z Pohanské brány (Heidentor) v Carnuntu
(Rakousko) brát kámen

Jakob Alt-Heidentor, 1816

- 1790 – 1794, Francie: Komise pro památky (Commision des Monuments)
- Pojem národní památky (*monument national*)

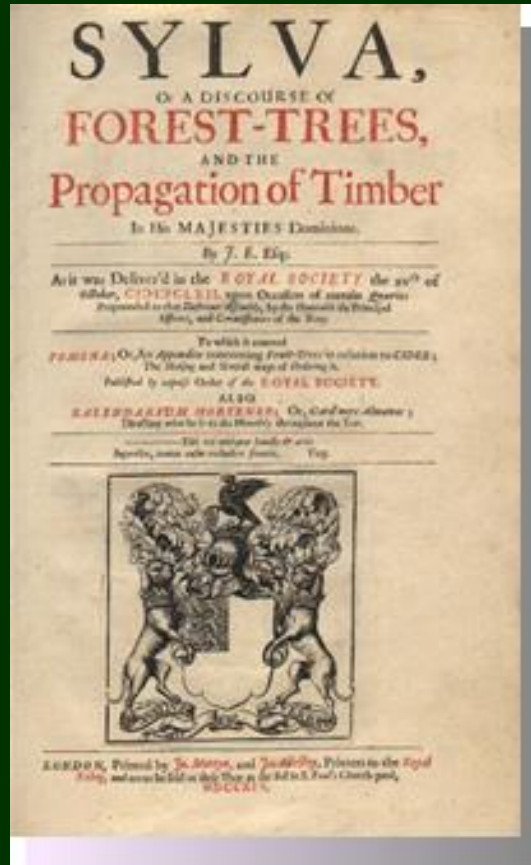

Uvědomování si prvních problémů s životním prostředím:

Odlesnění, znečištění

Hans Hesse:
Hornický oltář v Annabergu

William Gilpin: Remarks on Forest Scenery and other
 Woodland Views (1791)

John Evelyn: Sylva, or A Discourse of Forest-Trees and the Propagation of Timber
 in His Majesty's Dominions,
 presentace v Royal Society 1662, publikace 1664

Hobbema: cesta k Middleharnisu

van Goyen: Duny

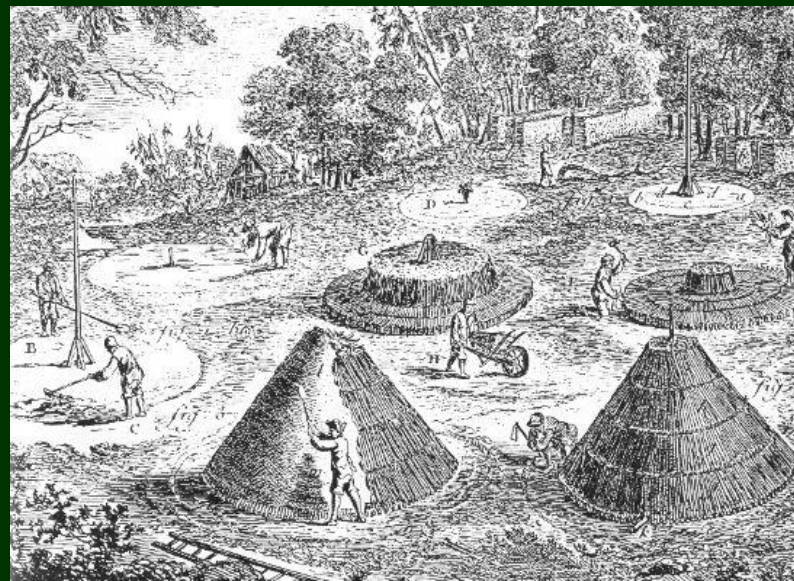
Katasrofické prolomení hrází u Bemmelu, 1799

- **patenty císařovny Marie Terezie**

1752 **aleje** - je uložena povinnost sázet stromy u nových císařských silnic z důvodů vojenských, hospodářských, estetických, orientačních ...

5. 4. 1754 Marie Terezie v Praze vydává **Císařský královský patent na ochranu lesů a dříví** první zákonná normy upravující hospodaření v lesích Rakousko - Uherska

23. 4. 1754 byl vydán pro Moravu znovu zveřejněn 1764, 1772 a 1781
..... platí až do roku 1848

znečištění městského ovzduší

John Evelyn's: Fumifugium, 1661

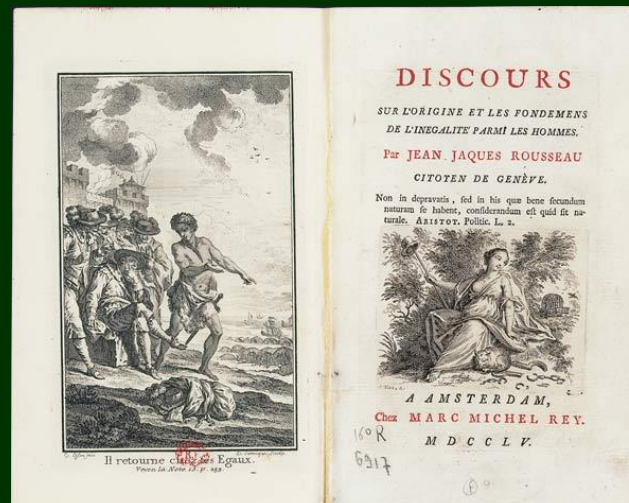
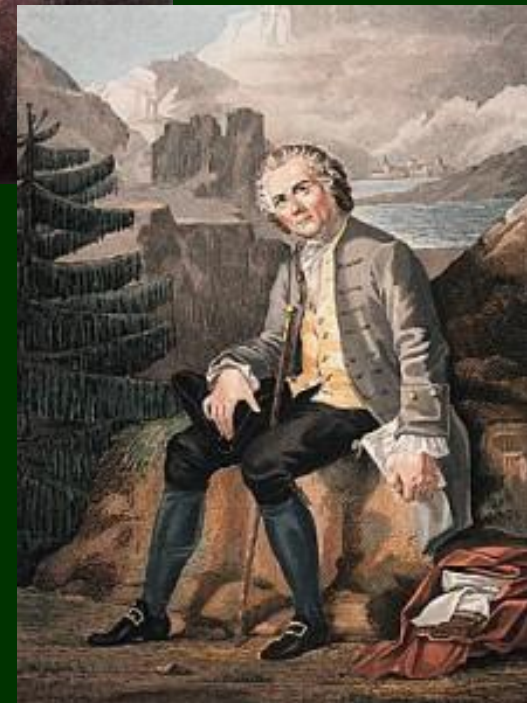

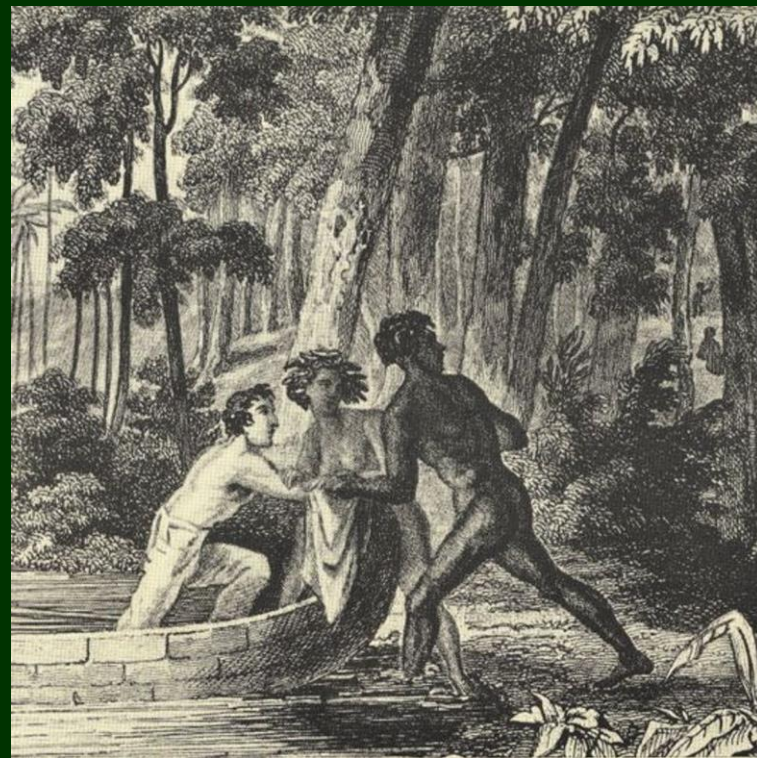
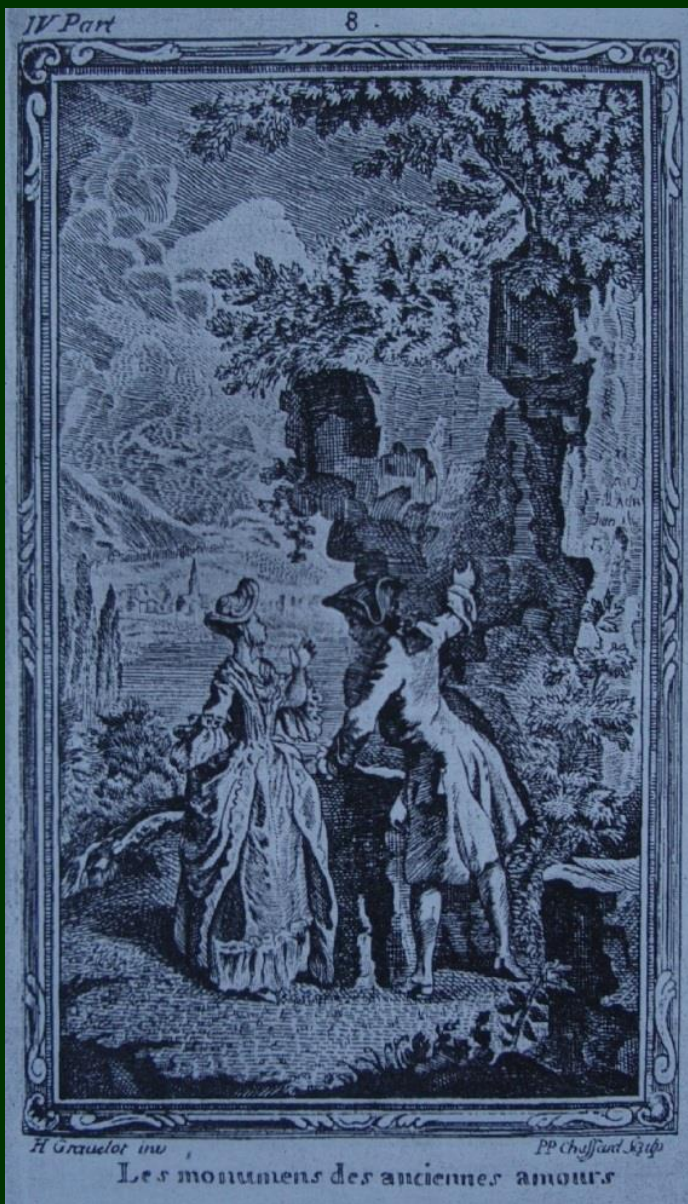
J. M. W. Turner: The Thames above Waterloo Bridge, c. 1830-5

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778)

radikální protiklad civilizace a přírody

- Rozprava o vědách a umění (1750)
- Rozprava o původu a základech nerovnosti mezi lidmi (1755)
- Julie aneb Nová Heloisa (1761)
- Emil aneb O výchově (1762)
- O společenské smlouvě neboli O zásadách státního práva (1762)
- Sny (Dumy) osamělého chodce (1776)
- Vyznání (posmrtně)

Ilustrace k Rousseauovi

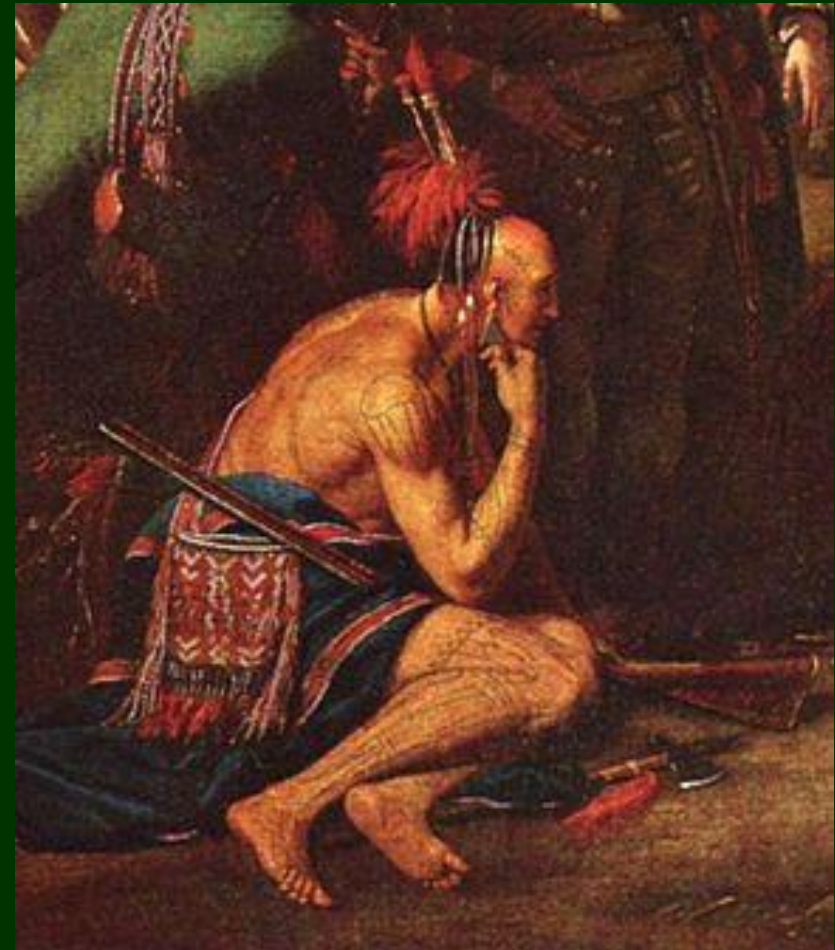
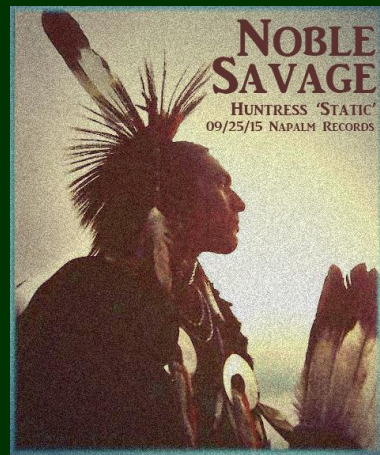
Život v přírodě jako život dobrý
a přirozený
Ve městech a civilizaci – nepřirozený a
špatný
Příroda jako místo harmonie, řádu,
stvořená Bohem

Rytina z prvního vydání Nové Heloisy, 1761

Nové pojetí přírodních národů
a pohledu na mimoevropské civilizace

Joseph Wright of Derby Sir Brooke Boothby, 1781

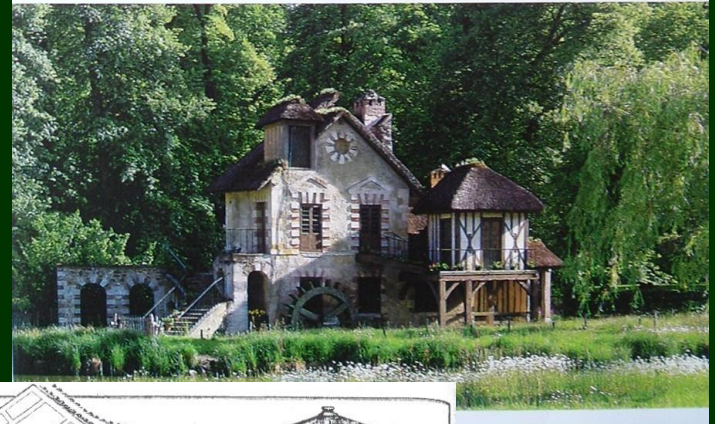

Benjamin West: The Death of General Wolfe, 1770

„Vznešený divoch“
Bon sauvage, Noble savage

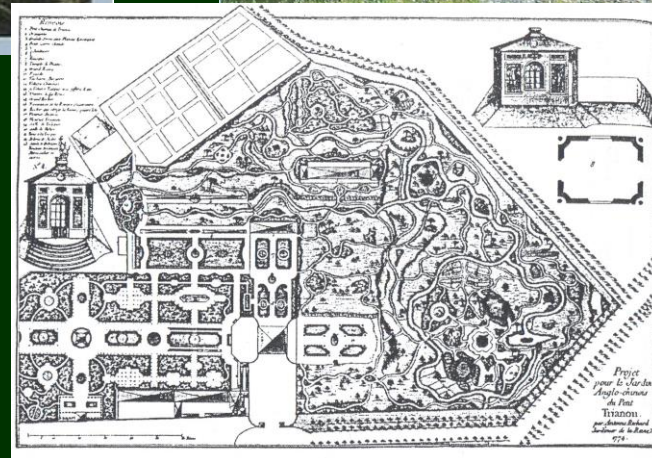

Hubert Robert, Hameau de la Reine Versailles, 1783-85 - Kerautoum A&P

Hameau Marie Antoinetty - Versailles

(staro)nové ocenění venkova
- opět protiklad vůči městu

Zvířata jsou cítící bytosti

“Ruthless man: you begin by slaying the animal and then you devour it, as if to slay it twice. It is not enough. You turn against the dead flesh, it revolts you, it must be transformed by fire, boiled and roasted, seasoned and disguised with drugs; you must have butchers, cooks, turnspits, men who will rid the murder of its horrors, who will dress the dead bodies so that the taste deceived by these disguises will not reject what is strange to it, and will feast on corpses, the very sight of which would sicken you.”

~ JEAN-JACQUES ROUSSEAU

azquotes.com

Alexander Roitburd: Jean Jacques Rousseau in Primeval Bliss, 2016

Jean-Jacques Rousseau

The animals you eat are not those who devour others; you do not eat the carnivorous beasts, you take them as your pattern. You only hunger for the sweet and gentle creatures which harm no one, which follow you, serve you, and are devoured by you as the reward of their service.

AZ QUOTES

Ve Francii již Montaigne, Voltaire...

3. Romantismus

J. W. M. Turner: Ďáblův most, průsmyk Sv. Gottharda, 1803

Romantická ochrana přírody - první půle 19. stol.

- Vlastní romantismus:
cca 1790 - cca 1840
- romantická etapa v ochraně
přírody: do cca 1880

Caspar David Friedrich: *Poutník nad mořem mlh*

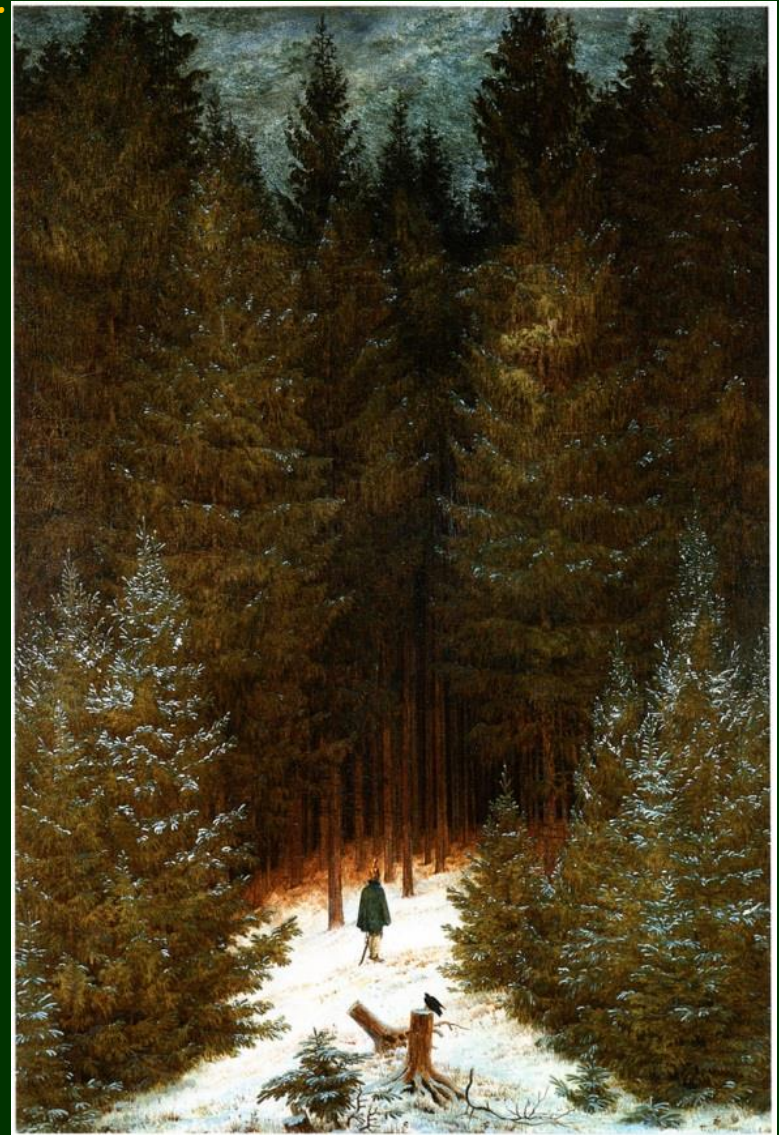
Watzmann, 1824 - 1825 - Caspar David Friedrich

Caspar David Friedrich: Hochgebirge, 1824

Ernst Moritz Arndt (1769-1860)

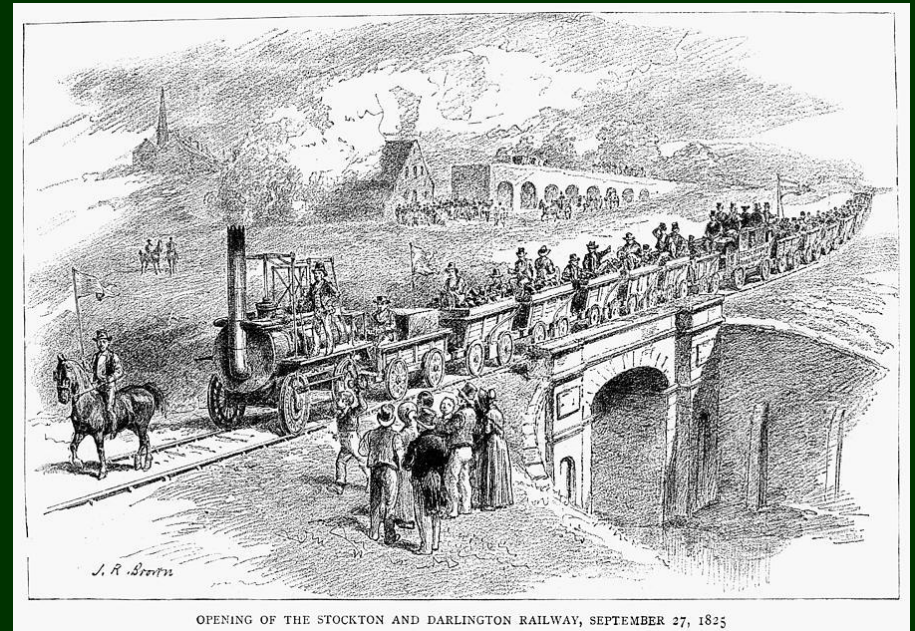
Ein Wort über die Pflege und Erhaltung der Forsten und der Bauern im Sinne einer höheren d. h. menschlichen Gesetzgebung. Schleswig, 1820.

Caspar David Friedrich: *Der Chasseur im Walde*, 1814

První snahy o ochranu –
emocionální důvody

Malř Friedrich, básník Wordsworth
– Lake District

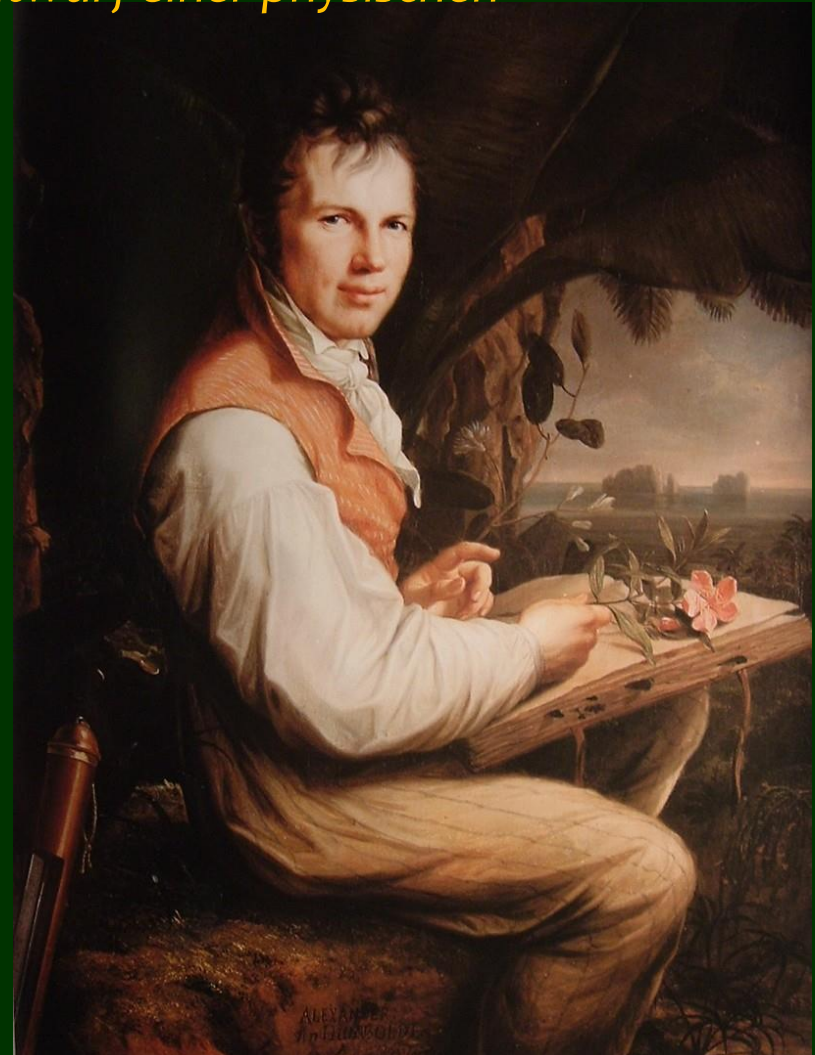

Alexandr von Humboldt (1769-1859)

- *Relation historique du Voyage aux régions équinoxiales du Nouveau Continent [...]* Paris 1814, 1819 und 1825
- *Kosmos* (1845-52, resp. 1862) *Kosmos. Entwurf einer physischen Weltbeschreibung*, I., II.díl.

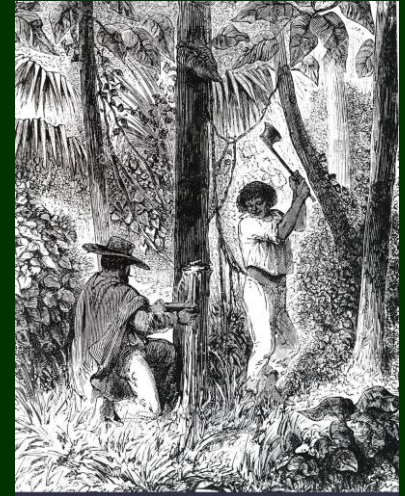

Humboldt s Bonplandem pod Chimborazem

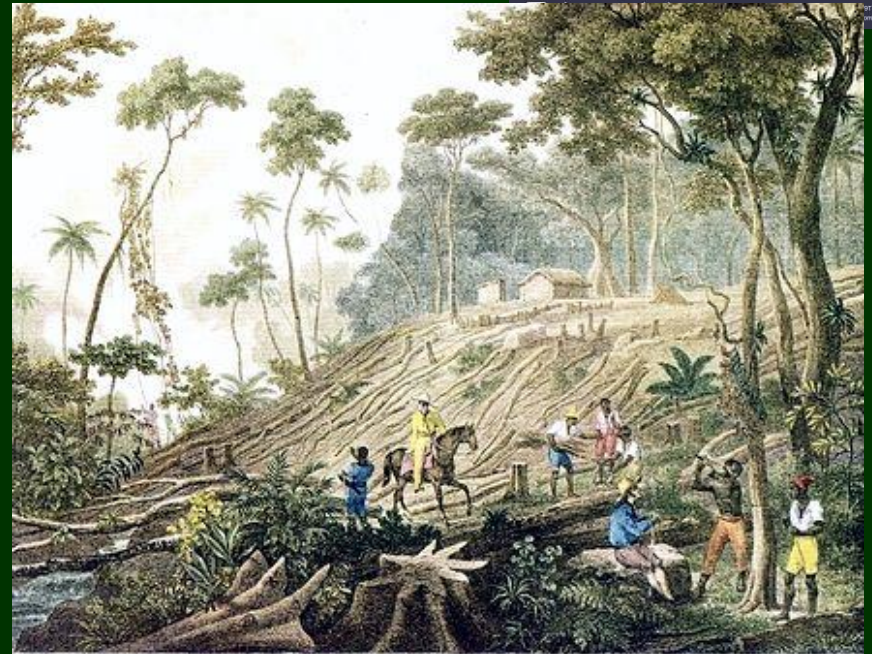
A. von Humboldt:

- Příroda jako komplexní systém, síť vztahů
- Uvědomění si dynamiky společenstev
- Uvědomění si vztahu *biodiverzity* a geografických faktorů
- Uvědomění si problému introdukovaných druhů
- Kritika kolonializmu
- příroda jako zdroj poznání i krásy

Tropické deštné lesy:

- Význam pro vodní režim
- Eroze – střídání sucha a záplav
- Význam pro (místní) klima

A. von Humboldt:

- 1814/19 pojem přírodní památka

Monuments de la nature

- Výzva k ochraně tropických pralesů

Ochrana druhů

1800 - Josef kníže Schwarzenberg - nařízení o ochraně mladých medvědů na krumlovském panství, náhrady za zabitá domácí zvířata

1826, Veltrusy, hrabě Chotek, ochrana havranů „ornitologická rezervace“

1838 kníže Schwarzenberg – lov medvěda jen se souhlasem majitele

1837 - zákon o povinnosti údržby stromů při cestách

Poslední šumavský zastřelený medvěd - 1856

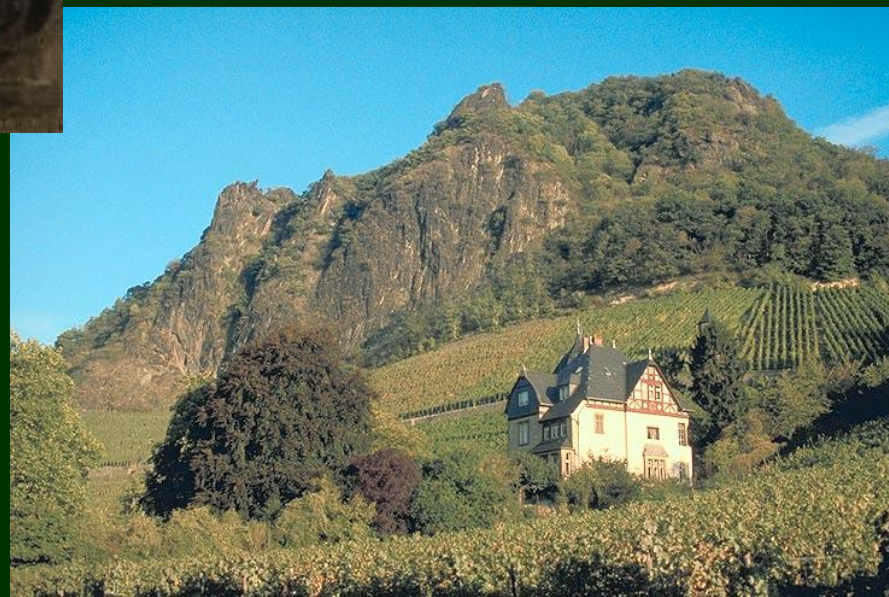
První územní ochrana přírody

J. W. M. Turner:
Drachenfels od Rýna, 1817

1836 – první rezervace

Drachenfels (Dračí skála) vyhlášená za pruského krále Wilhelma III. Jako ochrana před těžbou

Kombinace ochrany památky a přírodního dědictví

Žofínský prales (a Hojná voda), zal. 1838 Georgem Augustem Buqoyem - bude více v 5. přednášce

NEJSTARŠÍ REZERVACE STŘEDNÍ EVROPY

Hojná voda - národní přírodní památka
zřízena v roce 1838, vyhlášena v roce 1933
rozlaha: 9,09 ha
důvod ochrany: pralesovitý porost horské smíšené
kyčelnicové bučiny v severní části Novohradských hor,
s druhově bohatou avifaunou a významnou entomofaunou

Žofínský prales - národní přírodní rezervace
zřízena v roce 1838, vyhlášena v roce 1933
rozlaha: 97,72 ha
důvod ochrany: komplex pralesovitých porostů bučin
a podmáčených smrčín s charakteristickým souborem
rostlinných druhů, významnou avifaunou a entomofaunou

Pohorská Ves

Přírodní park
Novohradské hory

Žofínský
prales

Před 170 lety (28. srpna) byl vyhlášen Žofínský prales a prales Hojná voda
chráněným územím; vznikla tak nejstarší rezervace střední Evropy.

ČTK

Thomas Pether: View from Kersal Moor towards Manchester, kolem r. 1820

Industrializace,
znečištění v 19. stol.

William Wyld: Manchester from Kersal Moor, 1857

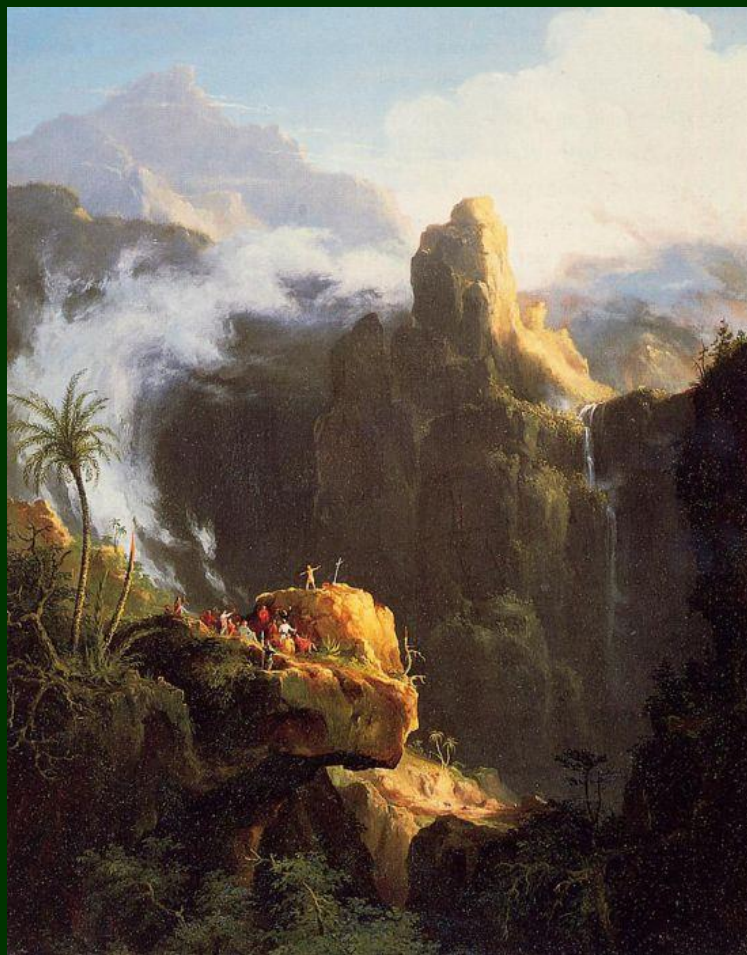
English school: *Nantyglo Ironworks*, kol. 1829

John Sell Cotman: *Bedlam Furnace Near Irongate, Shropshire*, 1808

Alphonse Douseau: *Leeds from Rope Hill*, kol. 1840

Děkuji za pozornost!